

Jarosław Wierzbński

 <https://orcid.org/0000-0002-1351-4276>

Uniwersytet Łódzki

Wydział Filologiczny

90-236 Łódź, ul. Pomorska 171/173

jaroslaw.wierzbinski@uni.lodz.pl

Kategoryzowanie świata a model sieciowy z perspektywy badań Beaty Rycielskiej

**Categorizing the World and the Network Model
from the Perspective of Beata Rycielska's Research**

**Категоризация мира и сетевая модель
с точки зрения исследований Беаты Рыцельской**

Streszczenie

Artykuł prezentuje najnowsze opracowanie monograficzne Beaty Rycielskiej pt. *Języki słowiańskie w świetle lingwistyki kognitywnej. Studium przypadków*, które ukazało się w 2020 r. nakładem cenionego wydawnictwa Księgarnia Akademicka w Krakowie. Badaczka jest dobrze rozpoznawalna w środowisku slawistów. Jej książka ma charakter komparatywny i transdyscyplinarny, ponieważ wyróżnia ją podejście kognitywistyczne, semiotyczne, kulturowe, antropocentryczne i socjologiczne. Monografia przybliża w sposób erudycyjny kwestie związane z kategoryzowaniem świata w kontekście modelu sieciowego Ronalda W. Langackera. Autorka omawia w rosyjsko-polskim zestawieniu afiksy prefiksalne, morfem zwrotny, przyimek w wyrażeniach z biernikiem i z miejscownikiem oraz kategorię celownika w konstrukcjach bezosobowych z czasownikiem zwrotnym. Rozpatruje też wybrane kategorie pojęciowe z uwzględnieniem teorii metafory konceptualnej w oparciu o utwory literackie rosyjskich i polskich twórców oraz ich przekładów. W artykule prezentuję walory naukowe, dydaktyczne i metodologiczne tej wartościowej książki, która w sposób nowatorski przedstawia i systematyzuje wiedzę z zakresu uniwersalnych wartości poznawczych.

Słowa kluczowe: Beata Rycielska, językoznawstwo kognitywne, model sieciowy, metafora konceptualna, języki słowiańskie, przekład.

Summary

The article presents the latest monographic study by Beata Rycielska, *Języki słowiańskie w świetle lingwistyki kognitywnej. Studium przypadków*, published in 2020 by the respected publishing house Księgarnia Akademicka in Kraków. The researcher is well recognized in the Slavic

scholarly community. Her book is comparative and transdisciplinary in nature, distinguished by its cognitive, semiotic, cultural, anthropocentric, and sociological approaches. The monograph work addresses issues related to the categorization of the world in the context of Ronald W. Langacker's network model. By juxtaposing Russian and Polish, the author discusses prefixal affixes, a reflexive morpheme, a preposition in phrases with an accusative and locative, and the category of the dative in impersonal constructions with a reflexive verb. She also examines selected conceptual categories, taking into account the theory of conceptual metaphor, based on the literary works of Russian and Polish authors and their translations. The article presents the scientific, didactic and methodological values of this valuable book which presents and systematizes knowledge in the field of universal cognitive values in an innovative way.

Keywords: Beata Rycielska, cognitive linguistics, network model, conceptual metaphor, slavic languages, translation.

Резюме

Статья посвящена последнему монографическому исследованию Беаты Рыцельской *Języki słowiańskie w świetle lingwistyki kognitywnej. Studium przypadków*, опубликованному в 2020 году издательством Księgarnia Akademicka в Кракове. Исследователь хорошо известен в среде славистов. Ее книга носит сравнительный и трансдисциплинарный характер и отличается когнитивным, семиотическим, культурологическим, антропоцентрическим и социологическим подходами. В монографии представлены вопросы, связанные с категоризацией мира в контексте сетевой модели Рональда У. Лангакера. В русско-польском сопоставлении автор обсуждает префиксальные аффиксы, возвратную морфему, предлог в выражениях с винительным и местным падежами, а также категорию дательного падежа в безличных конструкциях с возвратным глаголом. Исследует также избранные концептуальные категории с учетом теории концептуальной метафоры, основанные на литературных произведениях русских и польских авторов и их переводах. В статье я отмечаю научные, дидактические и методологические качества этой книги, которая инновационным образом представляет и систематизирует знания в области универсальных когнитивных ценностей.

Ключевые слова: Беата Рыцельска, когнитивная лингвистика, сетевая модель, концептуальная метафора, славянские языки, перевод.

Niniejszy tekst jest artykułem recenzyjnym książki Beaty Rycielskiej, której tytuł w oryginale brzmi *Języki słowiańskie w świetle lingwistyki kognitywnej. Studium przypadków* (Kraków: Wydawnictwo Księgarnia Akademicka, 2020, 215). Badaczka należy do grona uznanych językoznawców sławistów, zwłaszcza w obszarze polskiej lingwistyki kognitywnej. Jest ona autorką kilku znaczących monografii z tej dziedziny. Pierwszą z nich pt. *Celownik rosyjski Studium kognitywne* opublikowała w Wydawnictwie Naukowym Uniwersytetu Szczecińskiego w 2007 r. Kolejna pt. *Obrazowanie w języku. „Lancetnik bez głowy” i celownik rosyjski* ukazała się nakładem Wydawnictwa Naukowego Akademii Pomorskiej w Słupsku w 2008 r. (we współautorstwie z Marzeną Rycielską). Trzecia pozycja pt. *Значение. Перспектива современной лингвистики* została ogłoszona dru-

kiem w 2018 r. w znanym i cenionym Wydawnictwie Primum Verbum. I ostatnia, czwarta w kolejności, książka to właśnie tytułowa w niniejszej opinii monografia Beaty Rycielskiej, która ma również w swoim dorobku liczne publikacje w postaci wartościowych artykułów naukowych i rozdziałów monografii wieloautorskich.

Domeną prowadzonych przez nią ostatnio pogłębionych badań kognitywistycznych są wybrane kategorie językowe, jak prefiksy werbalne w czasownikach rosyjskich w aspekcie porównawczym z językiem polskim, czy też afiks zwrotny, a także przypadki gramatyczne i kwestie obrazowania w języku oraz konstrukcje przymikowe w ujęciu konfrontatywnym, oraz metafora pojęciowa i przekład a również ikonizacja tekstu. Właśnie te głównie zagadnienia, umiejętnie powiązane ze sobą metodologicznie, przedstawia Beata Rycielska w swojej najnowszej książce pt. *Języki słowiańskie w świetle lingwistyki kognitywnej. Studium przypadków*. Monografia ta ukazała się w Krakowie w 2020 r. nakładem prestiżowego Wydawnictwa Księgarnia Akademicka.

Beata Rycielska opatrzyła swoją książkę mottem z pracy studyjnej Elżbiety Tabakowskiej o przydatności językoznawstwa kognitywnego przy określaniu specyfiki języków słowiańskich (Tabakowska, 2016, 112). W monografii autorka konsekwentnie podziela i uzasadnia tę słuszną tezę. Na początku prezentuje podstawowe założenia językoznawstwa kognitywnego (Rycielska, 2020, 7–21), za twórcę którego uznaje się Ronalda W. Langackera, podkreślając jego najważniejsze osiągnięcia i kierunki badań (zob. m.in.: Langacker, 1995; 2001; 2003; 2009). W tym kontekście odnotowuje m.in.:

Obrazowanie odgrywa w teorii Langackera szczególną rolę – jest to proces mentalny polegający na konstruowaniu zdarzenia, na który składają się różne parametry, m.in. poziom uszczegółowienia/schematyzacji konceptualizacji danej sceny, perspektywa oglądu zdarzenia (m.in. punkt widzenia konceptualizatora zdarzenia), względnie wyróżnienie struktur semantycznych, szyk wyrazów, ikonizacja, metafora pojęciowa [...] Jednym z innych istotnych, bardziej ogólnych założeń gramatyki kognitywnej jest m.in. przyjęta przez Langackera już na samym początku budowania teorii kognitywnej taka oto zasada, że jednostki językowe wyłaniają się „z dyskursu i komunikatywnych interakcji zachodzących w kontekście socjokulturowym” (Rycielska, 2020, 8).

Badaczka skupia się też – w ujęciu syntetycznym – na rozwoju językoznawstwa kognitywnego w Polsce ze wskazaniem takich badaczy jak: Elżbieta Tabakowska, Tomasz P. Krzeszowski, Roman Kalisz, Renata Przybylska, Anna Wierzbicka, Brygida Rudzka-Ostyn, Ewa Dąbrowska, Barbara Bacz, czy też badań utrzymanych w nurcie etnolingwistycznym przez Jerzego Bartmińskiego, Ryszarda Tokarskiego, Romana Lewickiego, Renatę Grzegorzczukową, Barbarę Boniecką (jedynie wybrane pozycje tych i kolejnych badaczy podaje w Bibliografii).

Na tle językoznawstwa słowiańskiego B. Rycielska nawiązuje w szczególności do języka polskiego i rosyjskiego w badaniach kognitywistycznych oraz do obszaru badań E. Tabakowskiej, która uchodzi za twórcę kognitywnej teorii prze-

kładu. Podkreśla też udział innych badaczy odnośnie do kategorii przypadku i czasu (Laura A. Janda), konstrukcji syntaktycznych (Zofia Kaleta, Teresa Żeberek, Iwona Nowakowska-Kempna, Agnieszka Będkowska-Kopczyk), motywacji słowotwórczej (Krystyna Waszakowa), metafory pojęciowej (Iwona Nowakowska-Kempna, Aleksandra Jasielska, Teresa Żeberek, Aleksandra Żabicka, Agnieszka Mikołajczuk), polisemii kategorii językowych (Renata Przybylska), aspektów komunikatu multimodalnego (Justyna Winiarska, Agnieszka Libura), opisu tekstu literackiego (Dorota Korwin-Piotrowska, Jarosław Płuciennik) i kognitywnych aspektów poetyki (Joanna Śłósarska, Grażyna Habrajska), aktów mowy (Michał Post, Olga Sokołowska, Małgorzata Fabiszak), komunikacji niewerbalnej (Aneta Załazińska, Jolanta Antas). Wieńczy ten przegląd rozpatrywanych kwestii z zastosowaniem teorii kognitywistycznych rejestr prac Anny Wierzbickiej z dziedziny etnolingwistyki. W nawiązaniu do polskiej rusycystyki Rycielska wskazuje m.in. prace Małgorzaty Borek oraz własne opracowania.

W przestrzeni rosyjskiej lingwistyki kognitywnej autorka wyróżniła serię *Новое в зарубежной лингвистике*, która w 25. tomach w latach 1960–1989 prezentowała osiągnięcia kognitywizmu. Odrębnie podkreśliła też znaczenie opracowań Anatolija P. Czudinowa, Aleksandry G. Kwiat, Andrieja W. Prohorowa, Lubowi Bałaszowej oraz publikacje Tatiany G. Skriebcowej i Aleksandra W. Krawczenki.

Po tym przeglądzie literatury przedmiotu Beata Rycielska przechodzi do części analitycznej, na którą składają się rozliczne zagadnienia badawcze.

Książka bazuje na materiałach dotyczących języka polskiego i rosyjskiego. Autorka rozpatruje je w konwencji gramatyki kognitywnej Ronalda W. Langackera oraz teorii metafory pojęciowej George’a Lakoffa i Marka Johnsona.

Początkowo w części *Studium przypadków* skupiła się na morfemach prefiksalnych, po czym analizuje morfem zwrotny, po którym zajmuje się przyimkiem w wyrażeniach z biernikiem i z miejscownikiem oraz kategorią celownika w konstrukcjach bezosobowych z czasownikiem zwrotnym. Do opisu wyróżnionych kategorii stosuje model sieciowy, co ma kluczowe znaczenie w badaniu poznawczej funkcji języka. Autorka przy tym wyjaśnia:

W gramatyce kognitywnej model sieciowy powołano do opisu semantyki kategorii językowych. Został on zaproponowany przez Ronalda W. Langackera jako sposób analizy złożonych kategorii językowych, które tworzą skomplikowany układ znaczeń i ich wzajemnych połączeń kognitywnych. Jest ten model rozwinięciem prostszego układu znaczeń przedstawionego jako kategoria radialna według George’a Lakoffa, która przypomina ‘słoneczko’ utworzone przez znaczenie podstawowe, prototypowe, wraz z promieniście rozchodzącymi się od niego podkategoriami (Rycielska, 2020, 28).

W innym miejscu zaś stwierdza:

model sieciowy w teorii Ronalda W. Langackera jest znakomitym narzędziem służącym do poznania semantyki i relacji kognitywnych między prototypowymi a peryferyjnymi strukturami nie tylko kategorii leksykalnej, lecz także gramatycznej – nie tylko jednej kategorii, lecz

semantycznie bliskich sobie jednostek, do wykazania istniejących między nimi różnic, które przejawiają się w kontekście. Model sieciowy przedstawia sposób konceptualizacji otaczającej rzeczywistości przez ucieleśniony umysł (Rycielska, 2020, 39).

Wybrane jednostki autorka rozpatruje w dyskursie, w warunkach kontekstu. Stoi przy tym na stanowisku, że

Model sieciowy pozwala rozumieć sposoby kategoryzacji rzeczywistości i uniwersalne zasady konceptualizacji. Podstawowa z nich odwołuje się do encyklopedycznej wiedzy użytkowników języka i ich doświadczenia. Inna polega na właściwej ludziom umiejętności porównywania, odkrywania podobieństw, [...]. Jeszcze inna zasada mówi o sposobach kategoryzowania rzeczywistości, które mogą opierać się na generalizacji, konkretyzacji, rozszerzeniu metaforycznym, metonimicznym [...] (Rycielska, 2020, 188).

Dzięki przyjętej metodologii autorka dociera do szczegółowej wiedzy tkwiącej w konwencjonalnych jednostkach symbolicznych. Percepcji materiału językowego sprzyja jego wizualizacja w postaci schematów obrazujących:

1. Model sieciowy prefiksu werbalnego *o-* w języku rosyjskim (Rycielska, 2020, 40).
2. Model sieciowy przedrostka *uz-* w konstrukcjach werbalnych (Rycielska, 2020, 54).
3. Model sieciowy afiksu zwrotnego *-ся* (Rycielska, 2020, 102).

W kolejnej części monografii autorka omawia wybrane kategorie pojęciowe z uwzględnieniem teorii metafory konceptualnej na podstawie tekstów poetyckich twórców rosyjskich i polskich, a także ich przekładów. Analiza obejmuje kognitywne aspekty przekładu.

Tę część rozprawy inicjuje rozdział prezentujący świat mentalny Aleksandra Puszkina, który poeta wyraził w odzie *Wolność*, odnosząc się w niej do trzech kluczowych pojęć, jak swoboda, prawo i władza (Rycielska, 2020, 125–136). Pojęcia te poeta koduje przy pomocy peryfraz opartych na metaforach. W analizie wiersza autorka posługuje się teorią metafor pojęciowych Georgèa Lakoffa i Marka Johnsona. Szczegółowo opisuje świat przedstawiony w odzie oraz sposoby jego konceptualizacji, które zastosował poeta w tym utworze. A składa się on z 12-tu ośmiowersowych strof napisanych czterostopowym jambem. Ten rodzaj stopy wierszowej przysparzał polskim tłumaczom sporo trudności. Z tych to powodów Julian Tuwim przełożył jedynie cztery ostatnie strofy.

Swoistą kontynuacją podjętej tematyki jest przeprowadzona przez autorkę równie niezwykle staranna analiza poematu A. Puszkina *Jeździec Miedziany* i przekładu J. Tuwima (Rycielska, 2020, 137–157). Puszkina konceptualizuje swoich bohaterów (Piotr Wielki, Paweł I i in.) przy pomocy metafory i metonimii, co ma swoje odzwierciedlenie w przekładzie Tuwima. Autorka wykazuje zarówno odpowiedniości w przekładzie na poziomie metaforycznego obrazowania, jak też ich brak lub niepełne odpowiedniości. Por. kilka konstatacji autorki:

Car-reformator jest w oryginale konceptualizowany jako TWÓRCA MIASTA, w przekładzie natomiast pojawia się metafora WŁAŚCICIELA GRODU. [...] W oryginale car będący POTEŻNYM WŁADCĄ, KTÓRY RZĄDZI POŁOWĄ ŚWIATA, otrzymuje w przekładzie nieekwiwalentną konceptualizację cara będącego GROŻNYM WŁADCĄ, KTÓRY RZĄDZI ŚWIATEM. [...] Pomnik Jeźdźca Miedzianego otrzymuje w obu tekstach cechy żywej istoty, ma miejsce animizacja POMNIK TO ŻYJĄCY CAR. Poza tą wspólną metaforą brakuje w przekładzie odpowiedniości pod względem sposobów konceptualizowania cara (Rycielska, 2020, 155–156).

Kolejny rozdział poświęca noblistce Wiśławie Szymborskiej, gdzie analizuje wiersz *Życie na oczekaniu* oraz jego przekłady na język rosyjski. Poetka konceptualizuje w nim m.in. przemijalność życia. Posługuje się w tym celu metaforą teatralną: życie przeciwstawia teatrowi i grze aktorów, podkreślając że „Życie i spektakl to nieprzystające do siebie dwa obrazy” (Rycielska, 2020, 170) co szczegółowo uzasadnia w swojej analizie. Przy wyróżnionych metaforach życia B. Rycielska podaje ich tłumaczenia i przytacza komentarze. Por. jedną z nich, gdzie mowa, że „Życie to nieprzygotowane uprzednio działania”: przy określeniu poetki *Życie na oczekaniu* podaje jego przekłady trzech kolejnych tłumaczy: *Жизнь экспромтом / Жизнь на ходу, сейчас же / Жизнь с бухты-барухты* (Rycielska, 2020, 165). W wyniku przeprowadzonych badań schematów wyobrażeniowych autorka stwierdza „Duże podobieństwo konceptualizacji życia w polskim tekście i jego rosyjskich przekładach” (Rycielska, 2020, 170), a zatem i bliskość oryginału i przekładu na poziomie metafory życia, bliskość sposobów percepcji zjawisk w porównywanych językach. Postrzegane nieznaczne różnice w tłumaczeniach dotyczą głównie leksyki i polegają na doborze synonimów, bądź występują na poziomie konstrukcji, które stosują tłumacze. Kategoryzacja światów przedstawionych w rosyjskich i polskich przekładach wykazuje znaczące podobieństwo ze względu na sąsiedztwo i dużą wspólnotę kultur.

Autorka zajęła się następnie analizą znaków ikonicznych, które wyekscerpowwała z tekstów epistolarnych zawartych w *Dzienniku Mistrza i Małgorzaty* Michała i Jeleny Bułhakowów. *Ikoniczność* autorka rozumie za Tabakowską jako bezpośrednie podobieństwo między strukturą pojęciową i formą wyrażenia językowego. W przypadku ikoniczności ilościowej rozumie się podobieństwo ilości formy do treści. Autorka podkreśla, że „Różnorodne funkcje ikoniczności ilościowej wyraźnie dają o sobie znać w tekstach epistolarnych” (Rycielska, 2020, 186). Znaki ikoniczne odzwierciedlają sposoby konceptualizowania rozmaitych relacji międzyludzkich. Chodzi tu o emocjonalny stosunek pisarza do osób mu bliskich, bądź o jego dystans do przedstawicieli ówczesnej władzy. Funkcjonują one w schemacie: więcej formy – więcej treści i odwrotnie. Więcej formy językowej oznacza większy dystans emocjonalny (por. powitanie / pożegnanie w korespondencji: *Многоуважаемый Иосиф Виссарионович! / Уважающий Вас Михаил Булгаков*) (Rycielska, 2020, 183), mniej formy – bliski kontakt (np. powitanie / pożegnanie w liście: *Дорогая кошечка (Л.Е. Белозерской) / Твой любящий*) (Rycielska, 2020, 185).

Zasadne jest stwierdzenie, że „Zarówno metafora konceptualna, jak i ikoniczność stanowią jedne z parametrów obrazowania w teorii gramatyki kognitywnej, [...]” (Rycielska, 2020, 21). Zastosowane przez autorkę rozwiązania badawcze tworzą swoistą ramę interpretacyjną ludzkiego poznania co de facto jest istotą językoznawstwa kognitywnego.

Zakończenie jest kwintesencją dokonań autorki. Bibliografia liczy ponad 230 pozycji. Reprezentatywny jest również wykaz materiałów źródłowych. Autorka dołączyła na koniec indeks nazwisk. Książka zawiera też streszczenie w języku rosyjskim i angielskim.

W mojej opinii monografia prof. Beaty Rycielskiej wykazuje się nienaganną spójnością treści i formy. Doceniam przy tym zarówno jej zawartość tematyczną, jak i podejście analityczno-porównawcze przeprowadzonych badań. Propozycja odczytania semantyki jednostek leksykalnych z perspektywy kognitywnej wciąż stanowi atrakcyjny i ciekawy klucz interpretacyjny, który pozwala zgłębić istotę analizowanych zagadnień. Książka ma dużą wartość poznawczą z punktu widzenia konstruowania założeń językowego obrazu świata, teorii metodologicznej mającej swe aplikacje w badaniach kognitywistycznych, jak również w dydaktyce akademickiej. Badaczka podejmuje w książce szczegółowe kwestie dotyczące systemu semantycznego języka rosyjskiego w zestawieniu z systemem języka polskiego oraz wartości tekstowej i znakowej kategorii gramatycznych. W wielu kwestiach poszerza pole badawcze, jest konsekwentna w stawianiu pytań, rozwijaniu problematyki, poszukiwaniu i rozwiązywaniu problemów. Książkę wyróżnia głębia warsztatu analitycznego. Autorka wypracowała przy tym własną oryginalną koncepcję opisu i interpretacji podjętych zagadnień. Jej monografię uznaję za w pełni nowatorskie opracowanie wnoszące znaczący wkład do rozwoju polskiej rusycystyki w nurcie badań kognitywistycznych.

BIBLIOGRAFIA

- Janda, L.A. (2004). *Koncepcja przypadku i czasu w językach słowiańskich*, tłum. M. Majewska. Kraków: Universitas.
- Johnson, M. (2015). *Znaczenie ciała. Estetyka rozumienia ludzkiego*, tłum. J. Płuciennik. Łódź: Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego.
- Korwin-Piotrowska, D. (2006). *Powiedzieć świat. Kognitywna analiza tekstów literackich*. Kraków: Universitas.
- Krzeszowski, T.P. (1999). *Aksjologiczne aspekty semantyki językowej*. Toruń: Wydawnictwo Uniwersytetu Mikołaja Kopernika.
- Lakoff, G., Johnson, M. (2010). *Metafory w naszym życiu*, przekład i wstęp T.P. Krzeszowski, wyd. II. Warszawa: Aletheia.
- Lakoff, G., Turner, M. (1989). *More Than Cool Reason: A Field Guide to Poetic Metaphor*. Chicago: University of Chicago.
- Langacker, R.W. (1995). *Wykłady z gramatyki kognitywnej I. Kazimierz nad Wisłą, grudzień 1993*. H. Kardela (red.). Lublin: Wydawnictwo UMCS.

- Langacker, R.W. (2001). *Kotwiczenie, kodowanie i dyskurs*. W: *Językoznawstwo kognitywne II. Zjawiska pragmatyczne* (22–69), W. Kubiński, D. Stanulewicz (red.). Gdańsk: Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego.
- Langacker, R.W. (2003). *Model dynamiczny oparty na uzusie językowym*. W: *Akwizycja języka w świetle językoznawstwa kognitywnego* (30–117), E. Dąbrowska, W. Kubiński (red.). Kraków: Universitas.
- Langacker, R.W. (2005). *Wykłady z gramatyki kognitywnej II. Lublin 2001*. Lublin: Wydawnictwo UMCS.
- Langacker, R.W. (2009). *Gramatyka kognitywna. Wprowadzenie*, przeł. E. Tabakowska, M. Buchta, H. Kardela, W. Kubiński, P. Łozowski i in. Kraków: Universitas.
- Libura, A. (2010). *Teoria przestrzeni mentalnych i integracji pojęciowej. Struktura modelu i jego funkcjonalność*. Wrocław: Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego.
- Nowakowska-Kempna, I. (1995). *Konceptualizacja uczuć w języku polskim. Prolegomena*. Warszawa: WSP.
- Pawelec, A. (2005). *Znaczenie ucielesnione. Propozycje kręgu Lakoffa*. Kraków: Universitas.
- Rycielska, B. (2007). *Celownik rosyjski Studium kognitywne*. Szczecin: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego.
- Rycielska, B. (2018). *Значение. Перспектива современной лингвистики*. Łódź: Wydawnictwo Primum Verbum.
- Rycielska, B. (2020). *Języki słowiańskie w świetle lingwistyki kognitywnej. Studium przypadków*. Kraków: Wydawnictwo Księgarnia Akademicka.
- Rycielska, B., Rycielska, M. (2008). *Obrazowanie w języku. „Lancetnik bez głowy” i celownik rosyjski*. Słupsk: Wydawnictwo Naukowe Akademii Pomorskiej w Słupsku.
- Słórsarska, J., Habrajska, G. (2006). *Kognitywizm w poetyce i stylistyce (praca zbiorowa)*. Kraków: Universitas.
- Tabakowska, E. (2001). *Językoznawstwo kognitywne a poetyka przekładu*, przeł. A. Pokojska. Kraków: Universitas.
- Tabakowska, E. (2002). *What can the Polish Instrumental be instrumental in?* W: *Cognitive Linguistics today, Studies in Language*, t. 6, Łódź (375–396), B. Lewandowska-Tomaszczyk i K. Turwicz (red.). Frankfurt am Main: Peter Lang.
- Tabakowska, E. (2004). *Kognitywizm po polsku – wczoraj i dziś*. Kraków: Universitas.
- Tabakowska, E. (2006). *Ikoniczność znaku: słowo – przedmiot – obraz – gest*. W: *Ikoniczność znaku: słowo – przedmiot – obraz – gest* (7–13), E. Tabakowska (red.). Kraków: Universitas.
- Tabakowska, E. (2015). *Myśl językoznawcza z myślą o przekładzie. Wybór prac*, P. de Bończa Bukowski, M. Heydel (red.). Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego.
- Tabakowska, E. (2016). *Językoznawstwo kognitywne – geneza, kierunki i perspektywy*. W: *Przewodnik po kognitywistyce* (79–119), J. Bremer (red.). Kraków: Wydawnictwo WAM.
- Taylor, J.R. (1989). *Linguistic Categorization: Prototypes in Linguistic Theory*. Oxford: Clarendon Press.
- Taylor, J.R. (2007). *Gramatyka kognitywna*, przeł. M. Buchta, Ł. Wiraszka. Kraków: Universitas.
- Wiraszka, Ł. (2015). *Kategoria punktu widzenia w przekładzie ustnym z perspektywy językoznawstwa kognitywnego w relacji język polski – język angielski*. Kraków: Universitas.
- Wittgenstein, L. (2000). *Dociekania filozoficzne*, tłum. B. Wolniewicz. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Załaźnińska, A. (2016). *Obraz, słowo, gest*. Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego.
- Żabicka, A. (2002). *Pojęcie jaźni: konceptualizacja i wyrażanie a język*. Kraków: Universitas.
- Балашова, Л. (2014). *Русская метафора: прошлое, настоящее, будущее*. Москва: Языки славянских культур.
- Вежицкая, А. (1996). *Язык, культура, познание*, М.А. Кронгауз (ред.). Москва: Русские словари.

- Зельдович, Г.М. (2012). *Прагматика грамматики*. Москва: Языки славянских культур.
- Квят, А.Г. (2009). *Метафорические модели позиционирования товаров и услуг*, Лингвокультурология, № 3, 96–105.
- Кравченко, А.В. (1996). *Язык и восприятие: Когнитивные аспекты языковой категоризации*. Иркутск: Изд. Ирк. ун-та.
- Кравченко, А.В. (2001). *Когнитивная лингвистика и новая эпистемология (К вопросу об идеальном проекте языкознания)*, Известия АН. Серия литературы и языка, т. 60, № 5, 3–13.
- Скребцова, Т.Г. (2011). *Когнитивная лингвистика: Курс лекций*. Санкт-Петербург: Филологический факультет СПбГУ.
- Скребцова, Т.Г. (2018). *Когнитивная лингвистика: классические теории, новые подходы*, серия: *Разумное поведение и язык. Language and Reasoning*. Москва: Издательский Дом ЯСК.
- Чудинов, А.П. (2001). *Россия в метафорическом зеркале: когнитивное исследование политической метафоры (1991–2000)*. Екатеринбург: Урал. гос. пед. ун-т.
- Янда, Л.А. (2012). *Русские приставки как система глагольных классификаторов*, Вопросы языкознания, № 6, 3–47.

- Balashova, L. (2014). *Russkaya metafora: proshloe, nastoyashchee, budushchee*. Moscow: Yazyki slavyanskikh kul'tur.
- Chudinov, A.P. (2001). *Rossiya v metaforicheskom zerkale: kognitivnoe issledovanie politicheskoi metaforoy (1991–2000)*. Yekaterinburg: Ural. gos. ped. un-t.
- Kravchenko, A.V. (1996). *Yazyk i vospriyatie: Kognitivnye aspekty yazykovoï kategorizatsii*. Irkutsk: Izd. Irk. un-ta.
- Kravchenko, A.V. (2001). *Kognitivnaya lingvistika i novaya epistemologiya (K voprosu ob ideal'nom projekte yazykoznanija)*, Izvestiya AN. Seriya literatury i yazyka, t. 60, nr 5, 3–13.
- Kvyat, A.G. (2009). *Metaforicheskie modeli pozitsionirovaniya tovarov i uslug*, Lingvokul'turologiya, 3, 96–105.
- Skrebtsova, T.G. (2011). *Kognitivnaya lingvistika: Kurs lektsii*. St. Petersburg: Filologicheskii fakul'tet SpbGU.
- Skrebtsova, T.G. (2018). *Kognitivnaya lingvistika: klassicheskie teorii, novye podkhody*, seria: *Razumnoe povedenie i yazyk. Language and Reasoning*. Moscow: Izdatel'skii Dom YaSK.
- Vezhbitskaya, A. (1996). *Yazyk, kul'tura, poznanie*, M.A. Krongauz (red.). Moscow: Russkie slovari.
- Yanda, L.A. (2012). *Russkie pristavki kak sistema glagol'nykh klassifikatorov*, Voprosy yazykoznanija, nr 6, 3–47.
- Zeldovich, G.M. (2012). *Pragmatika grammatiki*. Moscow: Yazyki slavyanskikh kul'tur.